

***Diaphora sordida* (Hübner, 1803) a la península Ibèrica (Lepidoptera: Arctiidae)**

***Diaphora sordida* (Hübner, 1803) in the Iberian Peninsula (Lepidoptera: Arctiidae)**

Jordi Dantart

Museu de Ciències Naturals de Barcelona. Plaça Leonardo da Vinci, 4-5; E-08019 Barcelona
jdantart@xtec.cat

Key words: *Diaphora sordida*, Arctiidae, Lepidoptera, faunistics, Iberian fauna.

Aquesta nota vol donar compte de la troballa, el 26 de juny de 2010, d'una femella de l'àrctid *Diaphora sordida* (Hübner, 1803) al Pirineu català. L'exemplar en qüestió (fig. 1) es va recollir, pels volts de les 12 del matí d'un dia ennuvolat, mentre es mostrejava als Còms de Das (Cerdanya). La femella va aparèixer al peu d'una tartera —on els blocs de roca són progressivament fixats per la vegetació—, pujant per les tiges d'unes ortigues i agitant les ales, però sense arribar a volar. Aquesta localitat està situada al límit del Parc Natural del Cadí-Moixeró.

D. sordida és una espècie amb una àrea força restringida a algunes zones muntanyoses del centre i sud de l'Europa Occidental, que inclouen, bàsicament, els Pirineus, el Massís Central francès, els Alps i els Apenins (Seitz 1913; de Freina & Witt 1987; Huemer & Tarmann 1993; Pro Natura 2005; Parenzan & Porcelli 2005-2006). Les poblacions més properes a la detectada a Catalunya cal buscar-les a França, país on últimament s'ha perfilat amb força precisió la seva distribució. A l'època en què es va publicar el catàleg de Lhomme ([1924-1926]) era coneguda d'una desena de localitats corresponents a sis departaments. En els últims anys, però, la publicació de l'article de Brusseau & Luquet (2004), que dona a conèixer la descoberta d'aquesta espècie al Mont Ventoux (Vaucluse) i recopila les dades disponibles a França fins aleshores, ha desencadenat un seguit d'articles i notes que aporten noves dades (Mérit & Mérit 2007; Manzoni 2009; Fournal 2009; Leblond 2009). En l'últim dels treballs citats es presenta un mapa de distribució actualitzat que ja inclou catorze departaments, tots del quadrant sud-occidental de França, on aquesta espècie ocupa zones muntanyoses, sobretot dels Alps occidentals, el Massís Central i els Pirineus Orientals.

La presència d'aquesta espècie als Pirineus Orientals francesos està documentada d'antic. Lhomme ([1924-1926]) cita les localitats de Vernet i Montlluís (Conflent), i Rondou (1932-1935) hi afegeix Font-romeu (Cerdanya). Aquestes tres localitats són les que apareixen recollides al catàleg de Dufay (1961). Tanmateix, hi ha algunes captures recents, sempre esporàdiques, que permeten corroborar que encara es mantenen pobla-

Fig. 1 Femella de *Diaphora sordida* (Hübner, 1803), recollida als Còms de Das.

cions establides en aquesta part del Pirineu. Així, Peslier (1996) la inclou entre els àrtctids trobats a la Reserva Natural de Jújols, al bosc de Peiró, i, a més, a la pàgina d'Internet de l'Associació Rossellonesa d'Entomologia se cita un altre exemplar recollit a Pi, i tenim constància de captures fetes a la vall de Noedes (R. Macià & J. Ylla com. pers.). Totes tres localitats es troben, també, al Conflent. De manera estricta no es pot considerar que la troballa feta constitueixi la primera observació d'aquesta espècie a la península Ibèrica, ja que Font-romeu, situada a l'Alta Cerdanya, és una localitat ben «ibèrica». En tot cas, els Còms de Das satisfan, a més dels requeriments geogràfics, els polítics, per poder-la-hi citar de manera incontestable. Totes les localitats pirinenques conegudes fins ara es concentren en una àrea ben delimitada, a cavall entre la Cerdanya i el Conflent.

En aquesta espècie hi ha un cert dimorfisme sexual, ja que les femelles difereixen dels mascles per la seva tonalitat clara, gris-groguenca; els mascles, en canvi, presenten una tonalitat més fosca, gris-bruna. L'exemplar recollit és relativament atípic, ja que, tractant-se d'una femella, la seva coloració recorda la d'un mascle, sense arribar a l'extrem de la forma *carbonis* Fr., tal com la interpreta Seitz (1913: lám. 17c).

Tot i que en alguna ocasió ha estat recollida a la llum de vapor de mercuri (cf. Dumez 1961), la major part d'observacions s'han fet de dia, preferiblement al matí. Tot sembla indicar que les femelles s'estan als extrems de les tiges i que els mascles volen de manera ràpida i erràtica, arran de terra, per buscar-les. Passa per una espècie rara, però algunes observacions indiquen que pot ser localment abundant (cf. Fournal 2009); en tot cas, tal com suggereixen Brusseau & Luquet (2004), cal investigar sobre els seus hàbits, el grau d'atracció dels adults pels diferents tipus de llum i la possibilitat que, com passa en altres àrtctids, també volin al final de la nit o a l'albada. Pel que fa a la fenologia, de Freina & Witt (1987) parlen d'una sola generació al centre d'Europa, del maig al juliol, però de dues al sud d'Europa, d'abril a juny, la primera, i de juliol a

agost, la segona. Consultant en els articles abans citats les dades franceses proveïdes de data de captura o d'emergència dels adults, abasten un període que va de mitjans d'abril a mitjans de juliol (cap de l'agost), en el benentès que molt sovint les més primerenques corresponen a emergència d'adults obtinguts en captivitat. Per tant, no és clar que arribi a desenvolupar dues generacions, sinó més aviat una de finals d'abril a principis de juliol, depenent de les localitats. Aquest és un altre punt que caldria aclarir.

També de la bibliografia s'extreu un rang altitudinal força ampli, des de poc menys de 500 m fins a més de 2.000 m (p. ex., a la localitat dels Còms de Das), i una gran diversitat d'hàbitats on ha estat trobada. Els estadis preimaginals són ben coneguts i es poden trobar descrits a Leblond (2009). Com passa en molts altres àrctids, les larves utilitzen una gran diversitat de plantes baixes de diferents famílies, especialment en captivitat. Les citades són: el romàs (*Rumex* spp., poligonàcies), *Stellaria* spp. (cariofil·làcies), *Galeopsis* (labiades), els plantatges (*Plantago* spp., plantaginàcies), les escabioses (*Scabiosa* spp., dipsacàcies) i la dent de lleó (*Taraxacum* spp., compostes).

Aquesta espècie cal afegir-la al gènere *Diaphora* Stephens, 1827, en les llistes sistemàtiques de Vives Moreno (1994) i Ylla *et al.* (2010) (sobre la seva posició sistemàtica, vegeu Bendib (2003) i el comentari que en fan Brusseau & Luquet (2004)). Amb ella, el nombre d'espècies d'àrctids ibèrics puja a 66.

Material estudiat. **Cerdanya:** Còms de Das (2.000 m; 31TDG08), 1 ♂, 26.VI.2010 (J. Dantart *leg.*).

Referències bibliogràfiques

- Association Roussillonnaise d'Entomologie 2010. *Lépidoptères Arctiidae de France*. <http://r.a.r.e.free.fr> (Data de consulta: 27.VIII.2010).
- Bendib, A. 2003. A systematic list of the Arctiidae of France and their host-plants (Lepidoptera, Noctuoidea). *Nouv. Revue Ent. (N.S.)*, 19(3)(2002): 199-227.
- Brusseau, G. & Luquet, G. Chr. 2004. *Diaphora sordida* (Hübner, [1803]), espèce nouvelle pour le Mont Ventoux (Vaucluse) (Lepidoptera Arctiidae). *Alexanor*, 22(8)(2002): 505-508.
- De Freina, J.J. & Witt, T.J. 1987. *Die Bombyces und Sphinges der Westpalaearktis (Insecta, Lepidoptera)*. Vol. 1. 708, 46 pls. Edition Forschung & Wissenschaft, Verlag GmbH, München.
- Dufay, Cl. 1961. *Faune terrestre et d'eau douce des Pyrénées-Orientales*. Fascicule VI: Lépidoptères (I. Macrolépidoptères). *Vie Milieu*, supplément 12(1): 1-154. Université de Paris. Lab. Arago. Hermann, Paris.
- Fournal, M. 2009. Bref complément à la connaissance de la répartition de *Diaphora sordida* (Hübner, [1803]) (Lepidoptera Arctiidae). *Alexanor*, 23(3)(2003): 138.
- Huemer, P. & Tarmann, G. 1993. *Die Schmetterlinge Österreichs (Lepidoptera)*. 224 pp. Tiroler Landesmuseum Ferdinandeum, Innsbruck.
- Leblond, J. 2009. Contribution à la connaissance de la chenille de *Diaphora sordida* (Hübner, [1803]) (Lepidoptera Arctiidae). *Alexanor*, 23(4)(2003): 251-256.
- Lhomme, L. [1924-1926]. Amatidae – Lithosiidae. In: *Catalogue des Lépidoptères de France et de Belgique. Vol. 1 Microlépidoptères* (Lhomme, L. ed): 115-140. Le Carriol, Lot.
- Pro Natura – Ligue suisse pour la protection de la nature 2005. *Les papillons et leurs biotopes. Espèces. Dangers qui les menacent. Protection. Suisse et régions limitrophes. Tome 3. Hepialidae, Cossidae, Sesiidae, Thyrididae, Lasiocampidae, Lemoniidae, Endromidae, Saturniidae, Bombycidae, Noto-*

- dontidae, haumetopoeidae, Dilobidae, Lymantriidae, Arctiidae*. xi + 911 pp., 34 pls. Fotorotar SA, Impression. Edition. Nouveaux médias, Egg.
- Manzoni, G. 2009. Échos du Dauphiné (quatrième note). À propos de *Diaphora sordida* (Hübner, [1803]) dans les départements de la Loire, de la Drôme et de l'Isère (Lepidoptera Arctiidae). *Alexanor*, 23(3)(2003): 137-138.
- Mérit, X. & Mérit, V. 2007. *Diaphora sordida* (Hübner, [1803]), espèce nouvelle pour le département de l'Ardèche (F-07) (Lepidoptera Arctiidae). *Bulletin des Lépidoptéristes parisiens et d'Île-de-France*, 16(36): 44.
- Parenzan, P. & Porcelli, F. 2005-2006. I macrolepidotteri italiani. Fauna Lepidopterorum Italiae (Macrolepidoptera). *Phytophaga*, 15: 5-391.
- Peslier, S. 1996. Arctiidae de la Reserve Naturelle de Jujols (Pyr. Or.) (Lepidoptera - Arctiidae). *Revue Ass. Roussillonnaise Ent.*, 5(2): 50-57.
- Rondou, P. 1932-1935. Catalogue des Lépidoptères des Pyrénées. *Annls Soc. ent. Fr.*, 101(1932): 165-244; 102(1933): 237-316; 103(1934): 257-320; 104(1935): 189-258.
- Seitz, A. 1913. *The Macrolepidoptera of the World. I The Macrolepidoptera of the Palearctic Fauna, 2: The Palearctic Bombyces & Sphinges*. vii + 479 pp, 56 pl. Alfred Kernen, Stuttgart.
- Vives Moreno, A. 1994. *Catálogo sistemático y sinonímico de los lepidópteros de la Península Ibérica y Baleares (Insecta: Lepidoptera)*. (Segunda parte). x + 775 pp. Publicaciones del Ministerio de Agricultura, Pesca y Alimentación. Dirección General de Sanidad de la Producción Agraria, Madrid.
- Ylla, J., Macià, R. & Gastón, F.J. 2010. *Manual de identificación y guía de campo de los Ártidos de la Península Ibérica y Baleares*. 290 pp. Argania editio, Barcelona.

Data de recepció: 1 de setembre de 2011

Data d'acceptació: 19 de setembre de 2011